

Zasady selekcji osobniczej i populacyjnej zwierząt łownych w Polsce. Zasady postępowania przy ocenie prawidłowości odstrzału

Wstęp

Gospodarowanie zwierzętami łownymi jest elementem gospodarki łowieckiej prowadzonej w zgodzie z zasadami ekologii, racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej oraz ochrony środowiska. Prawidłowe gospodarowanie zasobami zwierzyny grubej musi uwzględniać warunki środowiskowe, które mają wpływ na kształtowanie liczebności i struktur populacyjnych poszczególnych gatunków.

Prowadząc gospodarkę łowiecką populacjami zwierzyny grubej, należy stale pamiętać, że jej priorytetem jest, zgodnie z ustawą Prawo łowieckie, m.in. konieczność utrzymywania właściwej struktury płciowej i wiekowej oraz liczebności populacji zwierzyny dla zapewnienia równowagi ekosystemów oraz realizacji głównych celów gospodarczych w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie (art.11 ust.2 pkt.7 ustawy Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 roku Dz.U.2013.1226 j.t. z późn zm.).

W gospodarce łowieckiej dla niektórych gatunków zwierzyny grubej, takich jak: łoś, jeleni i daniel, należy przyjąć jako zasadę wielkoobszarowe planowanie łowieckie w ramach istniejących rejonów hodowlanych. Na podstawie stałego monitoringu populacji należy dokonywać analizy wieloletnich łowieckich planów hodowlanych (WŁPH) i wytyczyć kierunki gospodarowania zwierzyną w ramach funkcjonujących WŁPH.

Niniejsze „Zasady.....”, po uzupełnieniu i uszczegółowieniu w poszczególnych rejonach hodowlanych, dla każdego okręgu PZŁ stanowią będą szczegółowe zasady gospodarowania populacjami.

Uwagi ogólne

1. Podstawą prawną niniejszych zasad selekcji populacyjnej i osobniczej zwierzyny grubej, zwanymi dalej zasadami, są art. 34 pkt 4, art. 42 d ustawy Prawo łowieckie, § 6 ust. 1 pkt 4, § 34 pkt 1, § 108 pkt 12, § 113 pkt 19 i 20, § 127 pkt 17, § 133 pkt 20, 21 Statutu PZŁ.
2. W zasadach selekcji samców zwierzyny płowej funkcjonuje określenie:
 - a) osobnik selekcyjny:
 - u łośi określenie to odnosi się do byka o porożu do formy ósmaka regularnego włącznie,
 - u pozostałych jeleniowatych i u muflonów jest to osobnik o określonych dla danego wieku cechach poroża lub ślimów, lub o porożu i ślimach mniej rozwiniętych lub zdeformowanych (myłkus),
 - guzikarze, szpicaki, szydlarze, myłkusy – określenia te są aktualne w odniesieniu do wcześniejszych określeń tych form poroża opisanych w literaturze łowieckiej.
 - b) osobnik łowny:
 - u łośi jest to osobnik o formie poroża powyżej regularnego ósmaka,

- u pozostałych jeleniowatych i u muflonów jest to osobnik w określonym wieku, bez względu na cechy poroża lub ślimów.
3. Dochodząc do pożądaney liczebności i struktury płci zwierzyny grubej, dopuszcza się odstępstwa od przyjętych poniżej zasad.
 4. Planowana wielkość pozyskania zwierzyny grubej i muflonów zależna jest od zagęszczenia, możliwości siedliskowych i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych.
 5. Za prawidłowy należy uznać odstrzał:
 - zrealizowany zgodnie z upoważnieniem do wykonywania polowania,
 - odstrzał samców o cechach selekcyjnych wykonany z upoważnieniem do odstrzału łownego.
 6. Odstrzału samców zwierzyny płowej i muflonów dokonuje się na podstawie wykształconey formy poroża (jeleniowate) lub ślimów (mulony), określoney dla wieku.
 7. Okręgowe Rady Łowieckie, w celu ochrony jakości populacji, po zasięgnięciu opinii Lasów Państwowych mogą określić inne cechy osobników selekcyjnych w grupach wiekowych:
 - a) dla byka jelenia szlachetnego od 5 do 9 poroża,
 - b) dla kozła sarny od 2 do 4 poroża.
 8. Oceny odstrzału samców zwierzyny płowej i muflonów zgodnie z poniższymi kryteriami dokonują komisje, o których mowa w art. 42 d ustawy Prawo łowieckie i § 127 pkt 17 Statutu PZŁ.
 9. Przeliczanie stanu liczebnego zwierzyny grubej i muflonów następuje w odniesieniu do powierzchni obwodu łowieckiego lub do powierzchni leśnej i bagiennej obwodu.
 10. W obszarach występowania dużych drapieżników, ujętych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, dopuszcza się wyższe zagęszczenia zwierzyny grubej.

Zasady gospodarowania populacjami zwierzyny grubej obejmują działy:

- I. Metody szacowania liczebności
- II. Określanie maksymalnych zagęszczeń zwierząt
- III. Docelowe określanie struktury płci
- IV. Określanie przyrostu zrealizowanego
- V. Planowanie wielkości i struktury pozyskania
- VI. Zasady selekcji jeleniowatych i muflonów
- VII. Wielkości odstępstw w ocenie prawidłowości odstrzałów
- VIII. Postępowanie z trofeami łowieckimi
- IX. Postępowanie za naruszenie zasad selekcji osobniczej i zasad postępowania z trofeami łowieckimi

I. Metody szacowania liczebności zwierzyny grubej

1. **Łoś** -- szacowanie liczebności w rejonie hodowlanym w jednym terminie w celu ustalenia stanu na dzień 10 marca. Zalecane metody: tropienia, próbne pędzenia, karty obserwacji podczas pobytu w łowisku.

2. **Jeleń szlachetny** – szacowanie liczebności w rejonie hodowlanym w jednym terminie w celu ustalenia stanu na dzień 10 marca. Zalecane metody: tropienia, próbne pędzenia, karty obserwacji podczas pobytu w łowisku.
3. **Jeleń sika** – areal, metody, termin jak dla jelenia szlachetnego.
4. **Daniel** – areal, metody, termin jak dla jelenia szlachetnego.
5. **Sarna** – szacowanie liczebności w obwodzie łowieckim w jednym terminie w celu ustalenia stanu na dzień 10 marca. Zalecane metody: próbne pędzenia, karty obserwacji podczas pobytu w łowisku.
6. **Muflon** – szacowanie liczebności w obwodzie łowieckim w jednym terminie w celu ustalenia stanu na dzień 10 marca. Zalecane metody: karty obserwacji podczas pobytu w łowisku.
7. **Dzik** – szacowanie liczebności w obwodzie łowieckim w jednym terminie w celu ustalenia stanu na dzień 10 marca. Zalecane metody: tropienia, próbne pędzenia, karty obserwacji podczas pobytu w łowisku.

II. Określanie minimalnych zagęszczeń zwierzyny

Zagęszczenie zwierzyny na 10 marca ma być przeliczane w odniesieniu do powierzchni (rodzaj powierzchni podany przy poszczególnych gatunkach) po wyłączeniach zgodnie z art. 26 ustawy Prawo łowieckie. W obszarach występowania dużych drapieżników ujętych w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej należy uwzględnić możliwość wyższych zagęszczeń zwierzyny grubej.

1. **Łoś** – minimalne zagęszczenia dopuszczające eksploatację populacji – powyżej 5 osobników na 1000 ha powierzchni leśnej i bagiennej obwodu łowieckiego.
2. **Jeleń szlachetny** – minimalne zagęszczenia dopuszczające eksploatację populacji – powyżej 3 osobników na 1000 ha powierzchni obwodu łowieckiego.
3. **Jeleń sika** – ze względu na zagrożenie populacji jelenia szlachetnego poprzez krzyżowanie należy dążyć do eliminacji tego gatunku.
4. **Daniel** – minimalne zagęszczenia dopuszczające eksploatację populacji – powyżej 3 osobników na 1000 ha powierzchni obwodu łowieckiego.
5. **Sarna** – minimalne zagęszczenia dopuszczające eksploatację populacji powyżej 1,5 osobnika na 100 ha powierzchni obwodu łowieckiego.
6. **Muflon** – minimalne zagęszczenia dopuszczające eksploatację populacji – powyżej 3 osobników na 1000 ha powierzchni obwodu łowieckiego.
7. **Dzik** – zagęszczenia do uznania przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego.

Maksymalną liczebność poszczególnych gatunków zwierzyny grubej w rejonach hodowlanych i obwodach łowieckich należy dostosować do warunków przyrodniczych, presji dużych drapieżników oraz szkód powodowanych przez zwierzynę w uprawach leśnych, płodach i uprawach rolnych.

III. Docelowa struktura płci

Dla jeleniowatych i muflonów docelowa struktura płci powinna cechować się dominacją samic w stosunku do samców w zakresie 1,2 do 2,0 (liczba samic w stosunku do 1 samca). U dzików struktura płci – według uznania przez dzierżawców lub zarządców obwodów.

IV. Określanie przyrostu zrealizowanego

1. **Łoś** – do 70% wiosennego stanu kłep
2. **Jeleń szlachetny** – do 70% stanu wiosennego łań
3. **Jeleń sika** – do 70% stanu wiosennego łań
4. **Daniel** – do 70% stanu wiosennego łań
5. **Sarna** – do 70% wiosennego stanu kóz
6. **Muflon** – do 60% wiosennego stanu owiec
7. **Dzik** – do 250% ogólnego stanu wiosennego

V. Planowanie wielkości i struktury pozyskania

1. Łoś

Planowana wielkość pozyskania zależna jest od zagęszczenia, przyrostu zrealizowanego, możliwości siedliskowych i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych. Struktura pozyskania: kłepy – do 50%, byki – do 50%, łoszaki – do 20%.

2. Jeleń

Planowana wielkość pozyskania zależna jest od zagęszczenia, przyrostu zrealizowanego, możliwości siedliskowych i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych. Struktura pozyskania: łanie – do 60%, byki – do 50%, cielęta – do 20%.

3. Jeleń sika

Ze względu na zagrożenie populacji jelenia szlachetnego poprzez krzyżowanie należy dążyć do eliminowania tego gatunku w miejscach występowania. Wielkości pozyskania i struktury – nie określa się.

4. Daniel

Planowana wielkość pozyskania zależna jest od zagęszczenia, przyrostu zrealizowanego, możliwości siedliskowych i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych. Struktura pozyskania: łanie – do 50%, byki – do 50%, cielęta – do 20%.

5. Sarna

Planowana wielkość pozyskania zależna jest od zagęszczenia, przyrostu zrealizowanego, możliwości siedliskowych i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych. Struktura pozyskania: kozy – do 50%, kozły – do 50%, kozłeta – do 20%.

6. Muflon

Planowana wielkość pozyskania zależna jest od zagęszczenia, przyrostu zrealizowanego, możliwości siedliskowych i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych. Struktura pozyskania: owce – do 50%, tryki – do 50%, jagnięta – do 20%.

7. Dzik

Gospodarowanie populacją: dzierżawca lub zarządca ustala liczbę dzików w obwodzie do pozyskania bez względu na wiek i płeć.

VI. Zasady selekcji jeleniowatych i muflonów

Osobniki żeńskie i młódzież

Zasady odnoszą się do wszystkich gatunków. Dokonując odstrzału samic czy młódzieży, w pierwszej kolejności należy eliminować osobniki z widocznymi wadami budowy, w złej kondycji, o matowej, zmierzwionej pokrywie włosowej. Oceniając kondycję u samic, trzeba uwzględnić stan grzęz. Wychudzona sylwetka i powiększone grzęzy świadczą o intensywnym karmieniu potomstwa i eliminacja takiej samicy negatywnie wpłynie na rozwój pozostawionego potomstwa. Przy odstrzale samic i potomstwa w pierwszej kolejności należy dokonać odstrzału ich potomstwa, a następnie samicy. U łosi jest to konieczne, ponieważ pozostawiony łoszak ma małe szanse na przeżycie.

Osobniki męskie

Według opisu ujętego w „Uwagach ogólnych w pkt 2” oraz ujętych w szczegółowych kryteriach odstrzału.

1. Kryteria odstrzału samców

a) Byki łosie

Rodzaj odstrzału	Odstrzał prawidłowy „0”	Odstrzał nieprawidłowy „X”
	opis form poroży	
selekcyjny – min. 85% ogólnej liczby byków zaplanowanych do odstrzału	do ósmaka regularnego włącznie	formy wyższe
łowny – do 15% ogólnej liczby byków zaplanowanych do odstrzału	powyżej regularnego ósmaka oraz o formach selekcyjnych	

Za odnogę przyjmuje się odrost o długości powyżej 5 cm.

b) Jeleń szlachetny

Rodzaj odstrzału	Poroże	Odstrzał prawidłowy „0”	Odstrzał nieprawidłowy „X”
		opis form poroża	
selekcyjny – min. 70% ogólnej liczby byków zaplanowanych do odstrzału	1	szpicaki o średniej długości tyk do wysokości łyżek	szpicaki o długości tyk powyżej wysokości łyżek, rozwidlone, koronne i formy wyższe
	2-4	do ósmaka nieregularnego	formy wyższe

		włącznie	
	5-9	wszystkie formy niekoronne i jednostronnie koronne, formy wyższe w zależności od wieku w rejonach hodowlanych po uzgodnieniu przez PZŁ i LP	formy wyższe
łowny – do 30% ogólnej liczby byków zaplanowanych do odstrzału	10 i starsze	bez względu na formę poroża	

Za odnogę przyjmuje się odrost o długości powyżej:

- 2 cm w pierwszym porożu
- 5 cm w drugim porożu i starszych.

c) Jeleń sika

Nie przewiduje się kryteriów selekcji opartych na formach poroży.

d) Daniel

Rodzaj odstrzału	Poroże	Odstrzał prawidłowy „0”	Odstrzał nieprawidłowy „x”
		Opis form poroża	
selekcyjny – min.70% min. ogólnej liczby byków zaplanowanych do odstrzału	1	szpicaki	formy wyższe
	2	wszystkie szydlarze i łyżkarze o średniej długości tyk, do podwójnej wysokości łyżek – 30 cm	formy wyższe
	3-6	1. wszystkie formy poniżej łopatacza, 2. łopatacze o długości łopat do 30 % długości poroża, 3. łopatacze o zatokach rozcinających płaszczyznę łopaty co najmniej do połowy jej długości	formy wyższe

łowny – do 30% ogólnej liczby byków zaplanowanych do odstrzału	7 i starsze	Bez względu na formę poroża
--	--------------------	-----------------------------

e) Sarna

Rodzaj odstrzału	Poroże	Odstrzał prawidłowy „0”	Odstrzał nieprawidłowy „X”
		Opis form poroża	
selekcyjny – do 50% ogólnej liczby kozłów zaplanowanych do odstrzału	1	guzikarze, szpicaki	formy wyższe
	2–4	do nieregularnego szóstaka włącznie, formy wyższe w zależności od wieku w rejonie hodowlanym po uzgodnieniu przez PZŁ i LP	formy wyższe
łowny – min. 50% ogólnej liczby kozłów zaplanowanych do odstrzału	5 i starsze	bez względu na formę poroża	

Za odnogę przyjmuje się odrost o długości:

- powyżej 2 cm w pierwszym porożu
- powyżej 3 cm w drugim porożu i starszych.

f) Muflon

Rodzaj odstrzału	Wiek – lata	Odstrzał prawidłowy „0”	Odstrzał nieprawidłowy „X”
		Opis form ślimów	
selekcyjny* – min. 70% ogólnej liczby tryków zaplanowanych do odstrzału	2	długość ślimów do 30 cm	formy wyższe
	3–5	o długości ślimów nie przekraczających połowy obwodu okręgu tworzonego przez kształt ślimów	formy wyższe
łowny – do 30% ogólnej liczby tryków zaplanowanych do odstrzału	6 i starsze	bez względu na formę ślimów	

*Za selekcyjne niezależnie od wieku uznaje się tryki, u których następuje wrastanie ślimów w kark lub zuchwę oraz tryków o kącie rozwarcia ślimów odbiegającym od 90°

VII. Wielkości odstępstw w ocenie prawidłowości odstrzałów

1. Wiek:

Sarna, jeleń, daniel

– dopuszcza się pomyłkę w ocenie wieku przez myśliwego do 1 roku powyżej 1 poroża

Muflon

– dopuszcza się pomyłkę w ocenie wieku przez myśliwego do 1 roku powyżej 3 roku życia

2. Pomiary poroży, ślimów:

– dopuszcza się tolerancję w ocenie pomiarów liniowych do 20% ich wartości.

VIII. Postępowanie z trofeami łowieckimi

Ocena prawidłowości odstrzału:

- 1) oceny odstrzału samców zwierzyny płowej i muflonów, co do jego zgodności z zasadami selekcji osobniczej, zwanej dalej oceną, dokonują okręgowe komisje do spraw oceny prawidłowości odstrzałów, zwane dalej komisjami, powołane przez okręgowe rady łowieckie. Komisja pracuje w składach oceniających, które powoływane są tylko spośród członków komisji, przez zarządy okręgowe PZŁ, z uwzględnieniem przepisu art. 42 d ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. 2013, poz. 1226 j.t.);
- 2) w skład komisji jako przedstawiciele PZŁ mogą wchodzić jedynie członkowie posiadający uprawnienia selekcyjne;
- 3) właściwymi dla dokonania oceny są komisje okręgu, w którym pozyskana została zwierzyna;
- 4) oceny dokonywane są w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz do roku;
- 5) komisja dokonuje oceny spreparowanego trofeum łowieckiego (czaszka wraz z zuchwą,) dostarczonego przez przedstawiciela dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego. Podczas oceny ma prawo być obecny myśliwy, który dokonał odstrzału zwierzyny;
- 6) za spreparowanie trofeum odpowiada myśliwy, który je pozyskał;
- 7) za trofeum spreparowane uważa się trofeum pozbawione tkanki mięsnej i łącznej oraz wybielone, z pełnym uzębieniem – z wyjątkiem ubytków naturalnych;
- 8) o terminie oceny dokonywanej przez komisję zarząd okręgowy zawiadamia dzierżawców i zarządców obwodów łowieckich na 14 dni przed oceną, z zastrzeżeniem przypadków, o których mowa w pkt. 9;
- 9) w przypadku realizacji odstrzału przez osoby, o których mowa w art. 42 ust. 1 upł, ocena pozyskanego trofeum dokonywana jest niezwłocznie po zakończonym polowaniu i spreparowaniu trofeum. W przypadku pozostałych myśliwych komercyjnych może być dokonywana niezwłocznie po zakończonym polowaniu i spreparowaniu trofeum.
- 10) o wynikach oceny komisja zawiadamia zarząd okręgowy, a ten w przypadku stwierdzenia odstrzału ocenionego na punkt czerwony zawiadamia na piśmie zainteresowanego – myśliwego, który pozyskał trofeum będące przedmiotem oceny;
- 11) zainteresowany może w terminie 14 dni od otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w pkt. 10, zwrócić się z uzasadnionym wnioskiem o ponowną ocenę. Ponownej oceny

dokonyje skład oceniający, powołany spośród członków komisji, z wyłączeniem członków składu oceniającego, który dokonywał zakwestionowanej oceny. O terminie ponownej oceny zawiadamia się zainteresowanego na 14 dni przed wyznaczoną datą. Zainteresowany zobowiązany jest dostarczyć przy ponownej ocenie posiadaną część trofeum. W przypadku niedostarczenia części trofeum skład oceniający odstępuje od ponownej oceny;

- 12) komisja ze swych prac sporządza sprawozdanie i przekazuje je właściwemu zarządowi okręgowemu w terminie do 3 miesięcy od daty dokonania oceny;
- 13) na podstawie przedłożonego sprawozdania komisji, w przypadku oceny prawidłowości odstrzału oznaczonej punktem czerwonym, zarząd okręgowy właściwy dla miejsca dokonania oceny zawiadamia o tej ocenie zarząd okręgowy właściwy dla miejsca zamieszkania zainteresowanego myśliwego;
- 14) zarząd okręgowy właściwy dla miejsca zamieszkania myśliwego, na podstawie zawiadomienia, o którym mowa w pkt 13, nakłada na myśliwego kary porządkowe wymienione w art 42d ustawy Prawo łowieckie;
- 15) zarząd okręgowy, o którym mowa w pkt 14, o nałożeniu kary porządkowej informuje:
 - zarząd okręgowy właściwy dla położenia obwodu, w którym nastąpił odstrzał,
 - koło łowieckie, którego członkiem jest ukarany myśliwy,
 - dzierżawcę lub zarządcę w obwodu, gdzie nastąpił odstrzał;
- 16) komisje są zobowiązane do trwałego oznakowania trofeum poprzez nawiercenie w prawym mózdzieniu otworu o średnicy 3–6 mm. W przypadku dokonanej oceny na punkty czerwone żuchwa pozostaje w dyspozycji komisji do czasu sporządzenia sprawozdania. Wszystkie żuchwy niezależnie od oceny podlegają trwałemu oznakowaniu;
- 17) w przypadku:
 - a) nieprzedstawienia komisji trofeum do oceny;
 - b) przedstawienia komisji trofeum w stanie uniemożliwiającym dokonanie oceny;
 - c) świadomego wprowadzania w błąd komisji oceny;
 - d) przedstawienia komisji do oceny nieprawidłowo spreparowanego trofeum;właściwy zarząd okręgowy zawiadamia rzecznika dyscyplinarnego.
- 18) wszystkie pomiary elementów poroża dokonywane są wg formuły CIC;
- 19) przy dokonywaniu prawidłowości odstrzału skład oceniający stosuje poniższą punktację:
 - odstrzał prawidłowy 1 pkt zielony (O),
 - odstrzał nieprawidłowy 1 pkt czerwony (X),
- 20) za odstrzał niezgodny z zasadami selekcji populacyjnej i osobniczej samicy oraz osobników młodych zwierzyny grubej zarządy kół lub zarządy okręgowe stosują przepisy § 152 ust. 1 i 2 statutu PZŁ lub kierują wnioskiem do okręgowego rzecznika dyscyplinarnego.

IX. Wycena medalowa

1. Wyceny ostatecznej trofeów dokonuje komisja wyceny powołana przez Zarząd Główny PZŁ.
2. Trofea samców zwierzyny płowej i muflonów, kwalifikujące się do wyceny medalowej (wg Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia ... 2005 r.), winny być wycenione wstępnie przez komisję oceny prawidłowości odstrzału samców zwierzyny płowej i muflonów (dalej zwanej komisją) po zakończonej ocenie prawidłowości odstrzału. Pozostałe trofea kwalifikujące się do wyceny medalowej myśliwy zobowiązany jest dostarczyć do zarządów okręgowych, na terenie których zostały pozyskane.
3. Wycena wstępna trofeów kwalifikujących się do wyceny medalowej pozyskanych przez myśliwych tzw. komercyjnych powinna być dokonywana przez komisję oceny w przypadku:
 - cudzoziemca (osób), o których mowa w art. 42 ust. 1 upł, niezwłocznie po zakończonym polowaniu i spreparowaniu trofeum,
 - pozostałych myśliwych komercyjnych – niezwłocznie po zakończonym polowaniu i spreparowaniu trofeum.
4. Zarządy okręgowe prowadzą rejestry łowieckich trofeów medalowych.
5. Wyceny trofeów medalowych odbywają się co najmniej raz do roku.
6. Trofea medalowe podlegają ewidencji i ujmowane są w Centralnym Rejestrze Trofeów Łowieckich prowadzonym przez Zarząd Główny PZŁ.
7. Do ostatecznej wyceny trofeów brązowo- i srebrnomedalowych uprawnieni są eksperci powołani przez Zarząd Główny PZŁ, a do wyceny ostatecznej trofeów złotomedalowych sędziowie seniorzy powołani przez CIC.